

THEMIS

SUMARI : DE LES REFORMES DE LA CIUTAT : JOAN BORDÁS.—QUINZE VERSOS HUMILS : DAMIÀ TORRENTS.—TÓRTOLA VALENCIA, DANÇARINA : RAFEL SALA.—UNA CASA BONICA A SITGES : ENRIC-CRISTÓFOL RICART.—INDIFERENCIA : ENRIC CUBAS.—IRÓNICA : J. VIVES I BORRELL.—DARRERÍES D'ESTIU : T. CATASÚS.—LE VIE LUNGHE : ALBERTO VIVIANI.—LA «HISTORIA DEL ARTE» D'EN PIJOAN (acabament) : JOSEP F. RAFOLS.—RABINDRANATH TAGORE : F. G.—Curiositats ortogràfiques.—Valeriano D. Bécquer.—Anunci.—Nostres col·laboradors.—Crida.—¡Guerra a les mosques!—Pròximes exposicions.—El Castell de la Geltrú.—En Mir.—Enhorabona.

15 cts.

VILANOVA I GELTRÚ
20 DE SETEMBRE DE 1915

Núm. 6

THEMIS

ANY I. — NÚMERO 6. — SORTIRÀ EL 5 I EL 20 DE CADA MES. — REDACCIÓ : PLATJA, 46, 2.^{on}
VILANOVA I GELTRÚ : 20 DE SETEMBRE DE 1915

DE LES REFORMES DE LA CIUTAT

Interessa particularment aquest assumpte a tots els qui es preocupen del pervindre de la ciutat.

Jutja el viatger per l'aspecte d'una població, de la condició i cultura de llurs habitants, de la seva prosperitat i del seu bon gust. La fina gràcia i esperit—que unes ciutats tenen, i altres no tenen, com les persones—fan el seu atractiu, i són més alt honor.

Baix un altre aspecte també, veurem que les grans aglomeracions exigeixen especials condicions d'higiene i de confort. A mida que una ciutat creix, si no reuneix totes aquestes condicions, deu reformar-se. La mortalitat de Nàpols ha disminuït considerablement, després d'importants treballs de viabilitat; així passa per tot arreu, i sembla que a la cosa val la pena de posar-hi atenció.

Mes caldrà no oblidar lo que escribía no fa pas molt temps un crític parisenc, en un article interessant:

«Certament, l'higienització dels barris populars és inevitable; mes cal al nostre municipi cercar arquitectes de gust i bon sentit per a moderar la desastrosa follia de la línia dreta, per a regular amb discreció els milloraments necessaris. Que es salvin al menys les més belles façanes, i que no es sacrifiquen irreflexivament tots els aspectes del passat a la cobdícia dels explotadors del present.»

En 1910 va instituir-se a París una comissió destinada a evitar l'enlletgiment de la ciutat, i les irreflexives destruccions, amb el

nom de «Comissió d'Estètica de la ciutat de París». Sa missió és la de emetre informe cada vegada que un projecte de modificació urbana sigui proposat.

Tard ha vingut el remei, per dissort. Tota la barriada del *Vieux Paris* ha anat desapareixent poc a poc. L'antiga església de *San Severin*, menaçada molts cops, per un miracle s'ha salvat.

A Roma en canvi, un sol edifici, de propietat particular—el *Palazzo Massimi*, de Baldassare Peruzzi—ha obligat a donar una gran curvatura a una de les vies més importants. També la ciutat de Gènova ha quedat transformada en pocs anys sense el més petit dany en el seu patrimoni d'art.

Quan tan enlairat criteri domina, poden emprendre's totes les millores que es fassin necessaries o siguin convenients.

Avingudes i parcs gentils, son vida i esplai, feconda agitació i amable repós. L'una cosa i l'altra comporta el temps modern.

Mes, convindrà en certs casos conservar la puresa d'un primitiu desordre mig-eval, i les tortuoses vies i els estrets carrerons i els aspectes singulars i tradicionals.

Ja que és prova de refinada civilització l'amor a les relíquies venerables del temps antic, a les pedres que'ns duen el record de passades centúries, a les obres que ens parlen del fi esperit de les generacions que un jorn sentiren purs anhels que per divina meravella de les arts fins a nosaltres son vinguts.

* * *

Si en tot lo referent als grans problemes de la ciutat no estem a gran alçada, per manca de lleis no serà pas.

Una R. O. de 25 de Juliol de 1846 indica que tots els Ajuntaments de poblacions importants tenen l'obligació de fer el plànol geomètric de les mateixes i de llurs ravals i passeitjos; acabat, s'exposarà al públic amb les reformes provisionals que's creguin necessaries, durant trenta dies, per a que tot-hom hi fassi les observacions que estimi oportunes. En vista d'aquestes es dibuixaran les reformes definitives, les quals aprobades en el Consistori, passen al Governador civil qui les trasmet amb són informe al Ministre de la Governació per a que finalment siguin aprobades pel Rei.

Sobre el mateix punt, també insisteixen amb tota classe de detalls les Reials Ordres de 13 de Setembre de 1859 i de 19 de Desembre del mateix any. A més, sobre'ls aixamplis de les poblacions tenim la llei del 22 de Desembre de 1876 i són *Reglament* de 19 de Febrer de 1877; la de 18 de Març de 1895 (*Reglament* del 15 de Desembre de 1896) i encara algunes altres disposicions d'importancia.

Mes tot lo que tendeixi a l'aprobació d'un plànol, porta el perill de la fosilització i de la rutina elevada a categoria de autoritat i de govern.

Cada vint anys deuria revisar-se el plan traçat, i respectant els interessos creats, procedir a són canviament segons les més sanes i científiques corrents del temps nou.

En bon'hora que s'estudfin reformes, i es projectin modificacions beneficioses. Mes el qui s'atreveixi amb aquelles obres que son la gloria i honor d'una ciutat i l'orgull d'un poble, no mereixerà més que el menyspreu de tots els homes de sà criteri i pur enteniment.

JOAN BORDÁS,
Arquitecte.

En la conversa d'home a home, persevera sempre un fons d'hostilitat o apatia; i aduc entre amics, cadascú és prou ell per a superar-se en detriment d'altri; això que de primer antuvi apar un poc fal·laç i exagerat, esdevé llògic i confun- dent considerant amb serenitat les innombrables persones que fan mal pel sol goig de fer mal. Ben al revés de lo que tantés voltes han dit pen- sadors i moralistes: l'home, per naturalesa, ni al bé s'inclina ni al mal; per altre part, d'existir una preferència deferminada vers un d'aquets dos sentiments, res significaria pel equilibri moral i religiós, que és el veritable centre de la virtut magnànima.

QUINZE VERSOS HUMILS

A una dòna que en mi
fou voluptat.

I quines excel·lencies que conté
ton esperit hermós i pur també.
Jo em fixo en l'esperit primerament
perque em plau l'infinit del sentiment.
Jo vull l'ànima teva
per lo que té de meva.
Parlar en ta presència
m'és, oh dòna, ben grat.
Pressento mon voler
lligat a ton voler sens saber com,
i essent per això en tu no so menys hom;
i oviro no sé que
d'etern, que no sabré
jamai com definir-ho,
ni tu tampoc com dir-ho.

DAMIÀ TORRENTS.

TÓRTOLA VALENCIA, DANÇARINA

La poesia de la dona és aquell moviment fervorós de ses curves, per a engendrar la línia recta espiritual com símbol cert del goig contingut en lo més senzill. — DAMIÀ TORRENTS.

Les pintures de Thebas, les arcaïques figures egípcies, la decoració dels temples indics, els frisos assiris, el *ritus* budic... ho ha resucitat Tórtola Valencia amb ses dances.

Diu Isadora Duncan, que dançant «le corps devient un esprit, dont les gestes sont le langage».

Sobre un fons negre, avança majestuosa, la dona dels braços sciènts i gràcils flancs que ens parla amb ses dances hieràtiques i afrodísiaques, talment amb la mateixa devoció que Alex Sacharoff en les dances místiques de Palestrina. Contemplem-la bé, que ses dances ens parlaràn ben clar; seràn una lliçó per a els que en elles sols hi veuen un art inferior, artificios i desproveït de tot element per a fer-nos sentir l'emoció estètica més refinada. Tórtola Valencia té l'intel·ligència de la línia i això és lo essencial. Amb la dança, que és el ritme dels moviments i la transcripció plàstica de la melodia musical, expressaven els seus sentiments més íntims els pobles de l'antiguitat.

Després de llarg temps de decadència llastimosa d'aquest art de noble transcendència, després d'haver esdevingut una forma

de banal divertiment, vingué de la llunyana Rússia sa dignificació; de les seves escoles de dança sortiren Waslaw Nijinsky, Alex Sacharoff, Miquel Fokine, Ana Pavlova, Thamar Karsavina i altres, que junt amb els compositors Rimsky-Korsakoff, Stravinsky i Scriabine, mort fa alguns mesos, i amb la cooperació de decoradors com Baks, els dibuixos del qual apareixen d'una extremada fastuositat, Natalia Gontcharova, amb mar-

cada fantasia vers les tendències de la pintura ultramoderníssima, i de l'esquisid boticellà Doboujinsky, tots ells glorificaren el ballet.

Perdura encara el record dels sorollosos i brillants èxits de la *troupe* del teatre artístic de Moscou que obtingué a Londres i París.

Glorifiquem també, nosaltres a Tórtola Valencia, sevillana, de la terra del sol vivíssim i el cel ben blau, que ha sabut encarnar tota l'ànima del poble espanyol en ses dances de personalíssim estil. «La maja» i «La tirana» ne son dugues belles proves; en elles retrata d'una ma-

nera magistral tota l'Espanya tràgica, l'Espanya que admirablement han sabut fixar en ses obres cabdals, artistes ben nostres com Zuloaga, Hermen Anglada i Albéniz el mestre.

Anem a aplaudir-la, i així rendirem tribut a una de les formes més excelses de l'art: la dança, que encarna el sentiment popular i també la glorificació de la delicadesa del gest en «l'etern femení».

RAFAEL SALA.

TÓRTOLA VALENCIA

Fot. Mas

TÓRTOLA VALENCIA

Fot. Mas.

UNA CASA BONICA A SITGES

Tot parlant d'aquestes esgarrifoses edificacions de caragoladisses emmotllades, vull glosar la puresa d'una molt bella casa de la vila veïna, que de forma i caràcter s'avé ben justament amb l'esperit del nostre poble, i la seva presència davant del mar blau li dona una tranquil·la majestat, senzilla majestat, en contrast amb les coloraines inarmòniques de rajoles exòtiques, amb les *verjas* retorçades, i amb tots aquets motius—que'n diuen decoratius—de marcadíssima inspiració teutònica, que malhauradament ens mostren les masíes i les cases arrengrerades.

Ja fa temps que en materia de pedra i ciment la vila de Sitges està pervertida. Molts propietaris-edificadors qui s'han fet un xalet, una «torre», o una «Villa Rosita», han volgut fer-nos veure els reflexes de l'or que adquiriren, i encarreguen les cases tor-

tuoses, sens comprendre, potser, que totes aquelles caragoladisses, aquells colors pàlids i aquelles vidrieres vistoses, ens contenen clarament qui son ells, lo que pensen i entenen, i quin concepte's formen del goig i el benestar. No és únicament amb or que's fa una cosa bella. Aquesta mania de mostrar al poble la riquesa de l'estadant, mitjançant vistoses torratxes i detalls de pura apariència, és la primordial causa de que s'alcin les obres motiu de nostre plany. Per això suprimeixen la calç, la pedra crua i tot lo que'ls hi sembla massa humil, ja que no els hi és possible concebre, que un senyor que's fa ric en qual-sevol comerç, o que ha tornat d'América rublert, s'accontenti amb parets encalsinades com les de les cases de carrers menestrals i que puguen tenir són hostatge i la casa d'un veí botiguer, la mateixa apariència, als ulls del poble.

No s'entengui per lo dit que solament lo humil pot ésser bell, ni que deguin posseir igual hostatge un rentista i un humil operari, però sí que això de despreciar lo que altri té, amb tot i ésser bell, per l'únic motiu de trobar-ho senzill, és un fet molt corrent, del que per desgracia ne quedaran records llastimosos. Dins d'un mateix estil hi cab la humilitat i l'opulencia, i aquell dolç ritme de les cases humils perdura en els hostatges rics, si responen a l'esperit d'aquest ritme: l'halé de la terra, de la platja, del mar...

No cal anotar, casa per casa i xalet per xalet, les construccions de gust remarcablement detestable de la vila de Sitges, que fóra per a mi feina molt llarga. No parlem de la Ribera... El «Cap de la Vila», també ha sofert una sobtada i fatal metamòrfosi. Fa condol veure-hi aquella casa de pisos que en una gran urbs podria passar-nos desapercebuda: desgraciadament la feren massa alta i massa *decorada*, hi posaren les baranes dels balcons lletges de sobres, per a que als bons sitgetans que saben honorar al Greco i esguarden amb plaer un cementiri blanc damunt les roques, no'ls pugui pertorbar llur visió clara la persistent presència d'aital colossal barbaritat.

Això passa en una vila que sab guardar carrers bellíssims, en una vila en que tothom, fins el mateixos opressors de la Bellesa —i això sembla incompreensible—sent admi-

ració i respecte per un «Cau Ferrat» deliciós, per un magnífic «Marycel», per una tranquil·la platja que's diu de Sant Sebastià, i, potser, per un Garraf imponent tan ben comprés per el nostre gran Sunyer.

Com a contrast a les construccions lletges de Sitges, en una casa aixecada a la Ribera, no fa gaire, hem vist un puríssim exemple de les tendències que pren la moderna arquitectura. Vetaquí un camí, una orientació vers una forma més pròpia de nosaltres que molt hauríem de sentir, per acabar amb el torbador estil importat de països ben diferents del nostre. Prou deveu conèixer-la tots aquesta casa de que vos parlo, i perxò m'abstinc de dibuixar-ne sos detalls, que son molts i esplèndids: les baranes tan ben esquadrades i amb poms de llautó en els ànguls, els fines-

trons amb motllures, el Sant i la llantia, la teulada amb ràfec atrevit i la blanquíssima calç de les parets que fa lluir aquell blau-atzur mediterrani, no vos obren amb lluminosa clarividència l'esperit, a vosaltres qui voleu que l'ànima estrangera ens fassi sentir lo que no podem sentir? Gaudir la poesia d'aquell rellotge de sol d'esquisit dibuix, és quelcom incompreensible en aquest temps que corren. L'any de gràcia, col·locat amb gràcia i poc exhibit, ens aconsola, i pensem lo que diràn les generacions reparadores, lo meravellades que restaràn al veure entre les edificacions del temps dels renecs artístics—aixís podrien nomenar-les—alguna que altre puríssima oració.

ENRIC-CRISTÓFOL RICART.

INDIFERENCIA

Si res en feu del vostre cor, senyora,
si us bat calmosament,
si al gai o trist record no riu ni plora
mostrant-se indiferent,
si cap moment li és plàcid ni l'astora
mal d'enamorament,
si per res es commou ni res enyora,
viviu ben tristament!

ENRIC CUBAS.

IRÓNICA

Indòmites i braves les hivernals vesprades
—tan braves i furientes com son nostres quimeres—
inciten el misteri de sugestions passades
i marquen bells compassos en nostres grans fal·leres.

Traspassen tots els àmbits de sensacions austeres
i ritmen nous proemis de càntiques amades
sorgint altes esparces d'imprecacions darreres
que poblen l'hemisferi de tràgiques glosades.

Son fermes veus que sonen en mig de la cridoria
que clamen prepotentes un lloc en la victòria
empeses per la boira de nostres rebel·lions,

sens veure que s'eclipsen davant la mesquinesa
d'un soli tot falsari que mostra l'impuresa
de malvestats que forjen les nostres il·lusions.

J. VIVES I BORRELL.

DARRERIES D'ESTU

La flor vermella dels baladres mor.
Les tardes son tan curtes, dintre l'or
de llur posta inflamada, que la vila
es recull aviat en la tranquila
pau de les cases nètes i sonores,
on son tan dolces de fruir les hores
a l'entorn del quinqué de llum discreta.
La íntima joia de la nit ha feta
per primer cop la vida reposada
després del berenar, puig ja és passada
la gloria de l'estiu i l'alegría
de sentir vora el mar fondre's el dia.

No fà pas fret encara—àdhuc a voltes
l'aire és feixuc i du pel cel revoltes
ansietat d'oratge—i és perxò
que no's tanca ni porta ni balcó;
i la pau interior és perfumada
per l'halé de l'eixida, un xic cansada
(olor de lleçamins i d'humitat
i de planta madura qui ha fruitat).

Els dies son brillants. Matins de rosa
on l'aire's mou enjogaçat i posa
esgarrifances de clarò en el mar,
disol boires i núvols a l'atzar,
acaricia els arbres i llampega
damunt la pampolada qui's desplega
en una flonja massa de verdura,
seguint la ondulació de la planura
per feixes i toçals que ardidada guanya,
des del mar fins al cim de la muntanya.

I pel poble la vida és lenta i clara
com sempre, sinó que ara
hi ha molta feina d'endreçar cellers
i botes desfondades pels carrers,
mostrant la entranya negra i olorosa
de són ventre a la llum qui és tan radiosa.
l's repica el tartrà de cadascuna;
i la calma del poble, quan la lluna
s'amaga dintre el cel, perque el mati
retorna tot mullat de serení,
ja sona commoguda i torturada
pel soroll de la fusta repicada;
i en la còncava veu, clara i sonora,
s'ageu i aplanà la quietut de l'hora.

Fins que cau, amb la nit, la resplendò
i encén el séu fanal cada cantó.

Aleshores la calma és infinita;
la llum dels astres dalt del cel palpita
i el Setembre s'adorm dintre els jardins
sota l'olor suau dels lleçamins.

T. CATASÚS.

LE VIE LUNGHE

Io conosco delle lunghissime
vie
dove non odo che il mio passo:
dove ogni sasso
mi ricorda delle scioccherie.
Sono le vie
mie
piene d'ombre velate
tenuamente sfumate
dalla luna,
ricamate
di tute le mie ricordanze
passate.
Ma una, una specialmente
è tanto tanto lunga...
oh Dio, che sia
la via,
oh Dio, la via... la via...
la via...

ALBERTO VIVIANI.

LA "HISTORIA DEL ARTE" D'EN PIJOAN

(ACABAMENT)

Capítol V. En la Edat mitjana Bizanci recorda la grandesa de Roma. És la cosa més natural, diu en Pijoan, que les obres produïdes després de la època iconoclasta «tinguessin una gràcia nova i renasquessin els antics assumptes amb meravellosa joventut.» Parla de les noves còpoles; fa una detallada descripció del Palau imperial de Constantinopla, avui no existent, i estudia el de Siria—descobert no fa molt—de còpola central i volta per aresta en les crugies dels costats, molt semblant al de Constantinopla. És del parer de que la pintura fou el veritable art nacional bisantí: s'adornaren els murs mitjançant el fresc i el mosaic, seguint les regles dels *tractats de pintura*. Cita els mosaics de l'església de Kahrie-Djami, segons l'Evangeli apòcrif nomenat de Sant Jaume (que tenen més vida i moviment que'ls d'altres esglésies d'èpoques anteriors) representant el Judici final i passos de les vides dels Sants.

Nombroses reproduccions de les escultu-

res i els esmalts, de petits tríptics i teixits son a la fi d'aquest capítol: de la dalmàtica—dita de Carlemany—de Sant Pere de Roma, de la Càtedra d'ivori que hi ha a Ràvena, de les tapes d'or encantadores (que son semblades d'esmalts amb angelets) de l'Evangeliari que's conserva a Siena, de la *Pala d'oro* de Sant Marc...

Capítol VI. S'estudia la expansió de l'art bisantí al Sud d'Itàlia, a Sicília i a l'Espanya.

Es recorda l'església d'aprop de Venècia on es poden veure notables mosaics bisantins, per a donar a entendre que'ls orientals conservaren llurs prestigis pels voltants de la bella ciutat en els segles que precediren a la construcció de Sant Marc.

Sant Marc té'l mateix esperit de Santa Sofia. (Els mosaics de la petita església sumptuosa eren obra d'artistes de Bizanci.)

Els conqueridors normands a l'arribar a l'Itàlia del Migdia no descuidaren l'art, i la millor joia de l'època és la Capella palatina de Palerm.

«Russia és actualment la darrera i gloriosa conquesta de l'art bisantí.» Bizanci i Orient alligonaren l'art modern de Russia.

Capítol VII. Els barbres helenitzaren llurs joies simètriques, en contacte amb

grecs i bisantins. En les joies dels barbres s'hi troba la obsessió per la riquesa; n'hi ha moltes que artísticament son trivials; la bellesa llur està en l'or i les pedres precioses.

En la tomba de Ràvena hi veig un model de les obres que a Alemanya fan ara; la gallina amb pollets que hi ha a Monza és com un precedent als bibelots germànics més perfectes dels temps nostres.

S'hi reproduceix, junt amb altres monuments d'Espanya, l'església visigòtica de San Juan de los Baños, on es pot veure el característic arc de ferradura que després els alarbs van copiar.

Capítol VIII. L'art cèltic va perdurar a Irlanda fins quan aquest poble es convertí al Cristianisme. «Aleshores tota la candidesa i la fè de són ànima s'aplicaren a viure intensament per a les noves doctrines conservant, sense voler, el gust antic que tenien arrelat.»

La tradició artística nacional ha perdurat a Irlanda. Encara avui, després de tants estils i escoles d'ornamentació (molt potentes) que han nascut a Anglaterra, ens recorden l'art cèltic primitiu, tot sovint, en obres funeràries, i així mateix en joies... Com que aquestes escoles d'ornamentació han sigut ja nodrides per l'art primitiu...

Capítol IX. En les obres del temps de Carlemany hi intervingueren les distintes escoles, així com en sa cort van tenir representants totes les races.

(Entre les il·lustracions: Planta i secció de la capella d'Aquisgran; dibuixos comparatius del Cristo de la Luz i Germiny-les-Pres; Sant Ambrós de Milà; relleus i miniatures; Santa Maria de Cividale de Friul, amb el fris de la vinya i les Verges hieràtiques.)

Capítol X. L'estil alarb s'originà a la Siria i a la Baixa Mesopotàmia quan les colònies helèniques caigueren per complet en decadència. Així com a la Siria s'hi descobriren esglésies cristianes primitives, també s'hi han trobat els més antics monuments de pedra construïts pels alarbs; i quan aquests conqueriren l'Egipte, allí van imposar un nou art resplendent. A tot arreu ont posaven les plantes hi deixaven ensem les llurs obres famoses; a vegades monòtones, com la vasta mesquita de Kaironàn, a Túnez; altres cops en sortien d'elegantes com les tombes dels

Califas al Cairo, de la volta elevada per mitjà de les trompes als ànguls. Seguiren la invasió; arribaren a Espanya, i aprengueren llavors la forma nova de l'arc de ferradura. Van deixar en certs punts—la finestra que hi ha a Tarragona—molt marcats elements bisantins, mes boi sempre van fer ornament de caràcter alarb per complet. Els minarets de les mesquites mesopotàmiques eren cilíndrics, amb rampa que'ls voltava; un monument espanyol, la Giralda, és la forma més típica de minaret bisantí; si els primers son les còpies de torres caldees, la Giralda ho deu ser de la torre de Babel.

Els alarbs a la Índia construïren el gran mausoleu del Shah Djean, i la tomba de Itimad-ed-Dula, de composició defectuosa. La influència del vell poderós art dels indis en les noves construccions musulmanes sols pogué originar un conjunt híbrid allunyat per complet d'elegància (la elegància de les terres hispanes).

Capítol XI. L'estil romànic pervingué després de l'art barbre, al tornar a conèixer lo romà. Per ignorància de les proporcions dels antics ordres donaven molta altura a les columnes.—No fou, tal vegada, per voler arribar a una nova proporció?

Amb tot l'acert, l'autor comença l'estudi de l'art romànic per les escoles franceses «perque son les que's desenrotllen en condicions més normals: no estan com les d'Espanya en contacte amb un poble exòtic i avançat, ni tenen com les d'Itàlia una tan obsessionant visió dels moviments clàssics.»

Es comenten els grans monuments de l'època: com a mostra magnífica de romànic francès, l'església de Caen.

Es reproduïxen molts detalls de relleus i escultures, i, en tota preferència, la famosa tapiceria de Bayeux.

Capítol XII. Les escoles romàniques d'Espanya es desenrotllen en els territoris del Nord, on el domini dels alarbs va ésser passatger. S'hi recorden les característiques de les esglésies de Oviedo (Santa Maria de Naranco i San Miguel de Lino), de les capelles *muzàrabes*, i, després, de les grans catedrals del Nord (Santiago, Lugo, Tuy) i de Castella (Salamanca, Toro, Zamora).

I segueix la descripció del romànic català, estudiat, fa poc, extensament en la obra

força coneguda dels senyors Puig, Folguera i Goday: «L'Arquitectura romànica a Catalunya».

Capítol XIII. L'art romànic italià és molt distint del de les altres bandes; ¿i qué té d'estrany en el poble que tenia a la vista, a tota hora, les velles obres paganes?

Capítol XIV. Alemanya. Persisteixen les formes carlevingies en l'estil romànic. Son les tres obres més notables les catedrals de Spira, Maguncia i Worms, amb un sortit de torres xaparres que no deixen quedar agradable el conjunt.

Es comenten les obres romàniques a Anglaterra i Suecia i les arts aplicades de l'època en els pobles del Nord.

Capítol XV. Esglésies monàstiques. Pas del romànic al gòtic, quan encara no s'havia atinat en que poden construir-se contraforts. Descripció detallada de Poblet.

Capítol XVI. «L'estil gòtic no fou tan sols una creació literària i mística, sinó una evolució natural de les formes de les escoles romàniques regionals i més que res una derivació dels procediments iniciats a la Borgonya i difosos pels monjos de Cister i Cluny.» (La volta per aresta s'usa sobre tota mena de plantes. Les empentes contrarrestades formen un conjunt únic, que si's trencava un sol contrafort tot l'arc se'n aniria a terra. És una raresa trobar l'arc de mig punt. «Les formes decoratives es cerquen en les plantes més humils del camp, que s'apliquen damunt les motllures amb un amor nou per la naturalesa que no s'havia manifestat des dels temps de l'art grec.»)

Enllaça, l'autor, les catedrals gòtiques i els temples de Grecia: no son tan llunyanes les dugues creacions com sembla, diu; la catedral gòtica deriva de la basílica cristiana; aquesta, de la basílica romana; i la basílica romana, del temple grec.

Es reproduïxen els dibuixos de Villard d'Honnecourt, de l'únic arquitecte gòtic francès de qui se'n conserven.

Capítol XVII. De les formes del gòtic a Espanya: a Castella es tornen majestuosos; a Catalunya ens queden elegantes, encara que aparentin ésser pobres.

Divisió en dugues grans escoles: castellana i catalana.

Catalana: Aragó, Catalunya, Valencia i

Balears (derivació de Provença i Aquitània).

Castellana: Castella, Lleó i Nord d'Espanya (de influència d'Anjou i de Borgonya).

Catedrals gòtiques castellanes. 1. Transició: Ávila, Sigüenza, Ciudad-Rodrigo.—2. Penetració de l'art francès: Burgos, Toledo, Lleó.—3. Influència alemanya, i plenitut: Salamanca, Sevilla, Granada.

Catedrals gòtiques catalanes. 1. Transició: Lleida i Tarragona.—2. Gòtic nacional: Barcelona, Girona, Tortosa, Valencia.—3. Plenitut: Palma de Mallorca.

Es recorden també, i es comenten exemples d'edificis civils, (les llotges, els castells, els sepulcres florits de Santes Creus...), de les arts aplicades, escultura, pintura...

Capítol XVIII. Del gòtic a Italia. L'autor descriu breument el Palau Ducal de Venècia («de meravellosa disposició») i varies catedrals italianes: la «decadenta» de Milà; la de Como, exemple de monument híbrid; i les de Siena i Orvieto, que no semblen gòtiques de tan revestides d'ornaments, que son medi d'amagar-ne la estructura.

Comentades les esglésies de caràcter gòtic ben peculiar dels franciscans i dominics passa a parlar d'edificis civils: primer, dels castells; i després, dels palaus; i termina el capítol amb un record de les arts catalanes a Italia i una petita nota sobre'ls teixits d'aquell temps.

Capítol XIX. Del gòtic a l'Europa central, a Bèlgica, a Holanda, a Anglaterra i a l'Orient. (Castells mig-ivals d'Alemanya, subtils edificis flamencs, el gòtic francès d'Anglaterra, ruïnes de Chipre...)

Capítol XX. Els flamencs anaren a París i a Dijon a educar-se en veient l'elegància i finor de la França dels gòtics, essent les primeres obres importants que'ns indiquen aital educació les escultures que feu Claus Sluter a la cartoixa de Champol a Dijon.

L'aparició dels Van Eyck fou un cas misteriós; de segur que no'ns ho semblaria tant si fos possible comparar les llurs obres amb les desaparegudes dels pintors francesos mig-ivals.

Dels dos germans Hubert i Joan Van Eyck, Hubert fou de temperament concentrat, donat a la meditació de les subtilitats teològiques; Joan no va ser-ho mai tan subtil: les Verges i Santes de sos quadres, de ca-

bells rossos i fins, son record de les belles neerlandeses—unes joventes que'ns encanten, mes no desperten pas gaire devoció.

Roger Van der Weyden qui viatjà i fou admirat per tota la Italia, «és el millor exemple per a poguer comprendre lo que'l contacte entre el Nort i el Sud de l'Europa pot produir : tot lo més, una debilitació del propi caràcter.»

Estudia, en Pijoan, Van der Goes, Memling i Gerard David. Es diu si Memling era alemany; no m'estranyaria : les figures que pintava em recorden les rígides germanes.

JOSEP F. RAFOLS.

La joveneta blanca i cadmi de la geniva encesa i els incisius tant ben posats, sospira freturosa per Amelbis, el de rostre angulós i espatlla bruna rica en muscles d'acer. Ella tant nena, sent la indomable força d'ésser dòna com s'infiltra en són cor: la pobre entranya, llatzerada d'amaníssim desig, admira la masclina fortitut, o millor dit : estima més que admira, sens advertir-ho ni tant sols.

DE LA LECTURA DE RABINDRANATH TAGORE

LA LUNA NUEVA

Tr. Z. C. A.

Aquesta senyoreta Zenobia Camprubí i Aymar que amaga el seu nom posant-se solament les inicials, ens ha donat amb la seva admirable traducció castellana dels *poemes de nens* del poeta bengalí, una meravella de llibre que tenim d'estimar força.

Formen els poemes de *La luna nueva*, les dolcíssimes converses entre dugues persones per a cada una de les quals no hi ha més món que'l que viu l'altre; el de la mare per al fill, i el del fill per a la mare, que entre mare i fill son els diàlegs. Però la essència dels poemes està en el món del fill, món que podríem generalitzar dient dels nens, perquè el nen de *La luna nueva* el veiem molt sovint entre nosaltres.

Com que ço que escric no té altre objecte que'l de popularitzar l'obra de Rabindranath Tagore i no fer-ne crítica ni estudi, vaig a

posar seguidament unes belles mostres dels poemes, ja que estic segur de que serà el més bon camí per a fer venir ganes al lector de coneixer amb més extensió al més gran poeta de Bengala.

Transcriuré primerament tres poemes en els quals la paraula del nen té tota la gracia del poeta:

LA FLOR DE CHAMPACA

Oye, madre, si, sólo por jugar, ¿eh?, me convirtiera yo en una flor de champaca, y me abriera en la ramita más alta de aquel árbol, y me meciera en el viento, riéndome, y bailara sobre las hojas nuevas... ¿sabías tú que era yo, madre mía? Tú me llamarías: «Niño, ¿dónde estás?» Y yo me reiría para mí y me quedaría muy quieto. Abriría muy despacio mis pétalos, y te vería trabajar.

Cuando, después del baño, con el mojado pelo abierto sobre los hombros, pasaras tú por la frescura de la champaca al patinillo donde rezas, sentirías el perfume de la flor, madre, pero no sabrías que salía de mí. Después de la comida de las doce, cuando estuvieras sentada a la ventana, leyendo el *Ramayana*, y la sombra del árbol te cayera en el pelo y en la falda, yo echaría mi sombrita chica sobre la hoja de tu libro, en el mismo sitio en que leyeras. Pero ¿adivinarías tú que era la sombra de tu hijito? Cuando, al anochecer, la lámpara en la mano, fueras tú al establo, de pronto caería yo otra vez al suelo, y sería otra vez tu niño, y te pediría que me contaras un cuento.

«¿Dónde has estado tú, picarón?» «No te lo cuento, madre», nos diríamos.

LA ESCUELA DE LAS FLORES

Cuando caen los aguaceros de Junio, y los negros nubarrones braman por el cielo, y el viento mojado del Este viene por el yermo a tocar la flauta en los bambúes, las flores surgen, sin que nadie sepa de dónde, en súbito tropel, y se ponen a bailar sobre la yerba, locas de alegría.

—Madre, ¿las flores van a una escuela que hay debajo de la tierra, no? Allí, cerrada la puerta, estudiarán sus lecciones; y si quieren salir a jugar antes de la hora, su maestro las pondrá de rodillas en un rincón. Pero, cuando llueve, ¡qué día de fiesta para ellas!

Las ramas se golpean ruidosamente en la arboleda; suspiran las hojas en el loco viento; las nubes de tormenta palmean con sus manos gigantes... Y las flores-niñas salen corriendo, vestidas de rosa, de amarillo, de blanco....

—Madre, oye; las flores tienen su casa en el cielo, entre las estrellas, ¿sabes? ¡Mira tú, si no, cómo quieren subir! ¿A que no sabes tú por qué corren tanto? ¡Yo sí, lo sé! Y sé a quien tienden sus brazos. Las flores tienen una madre como yo te tengo a tí, madre mía.

MIMOS

Si en vez de ser tu niño, madre, fuese yo un perrito, ¿me dirías tú que no, cuando quiero comer en tu plato? Dí, ¿me echarías tú de tu lado, diciéndome: «¡Vete de una vez, perrillo del demonio!»? ¿Sí? ¡Pues vete tú, madre, vete! Ya no volveré más cuando me llames, ni te dejaré más que me des de comer.

Si fuera yo un lorito verde, en vez de ser tu niño, madre mía, dí, ¿me reñirías con el dedo, diciéndome: «¡Qué maldito pájaro este! ¡Todo el día y toda la noche picando su cadena!»? ¿Sí? Pues vete, madre, vete tú. Yo me iré volando al campo y no te dejaré ya más tenerme entre tus brazos.

No vull deixar de transcriure en aquestes planes alguna bellíssima cosa que la mare diu al seu nen. A la pregunta tan natural en les criatures per a saber el seu origen, veureu lo que li fa la mare de resposta en el poema

EL PRINCIPIO

—¿De dónde venía yo cuando tú me encontraste?— preguntó el niño a su madre. Ella, llorando y riendo, le respondió apretándolo contra su pecho:

—Estabas escondido en mi corazón, como su anhelo, amor mío; estabas en las muñecas de los juegos de mi infancia; y cuando, cada mañana, formaba yo la imagen de mi Dios con barro, a ti te hacía y te deshacía; estabas en el altar, con el Dios del hogar nuestro, y, al adorarlo a él, te adoraba a ti; estabas en todas las esperanzas y en todos mis cariños; has vivido en mi vida y en la vida de mi madre. Tú fuiste creado, siglo tras siglo, en el seno del espíritu inmortal que rige nuestra casa. Cuando mi corazón adolescente abría sus hojas, flotabas tú, igual que una fragancia, a su alrededor; tu tierna suavidad florecía luego en mi cuerpo joven como, antes de salir el sol, la luz en el Oriente. Primer amor del cielo, hermano de la luz del alba, bajaste al mundo en el río de la vida y al fin te paraste en mi corazón... ¡Qué misterioso temor me sobrecoje, al mirarte a ti, hijo, que siendo de todo te has hecho mío, y qué miedo de perderte! ¡Así, bien apretado contra mi pecho! ¡Ay! ¿Qué poder mágico ha enredado el tesoro del mundo a estos mis débiles brazos?

La darrera estrofa del poema *El Manantial* és d'una sublimitat esquisida:

¿Sabe alguien en dónde estuvo escondida tanto tiempo la dulce y suave frescura que florece en las carnicitas del niño? Sí. Cuando la madre era joven, empapaba su corazón de un tierno y misterioso silencio de amor, dulce y suave frescura que ha florecido en las carnicitas del niño.

No més un petit comentari faré sobre la impressió que dona la lectura de *La luna nueva*. No sé si és una emoció, podríem dir retrospectiva,—de quan erem nens—o bé emoció del moment actual, de l'home adult

davant de l'ànima pura d'un nen de viva imaginació. Lo cert és, que aquell nen ens atrau d'una especial manera per la gracia de la ment i del cor del poeta que l'ha concebut. Però ¿no podria ésser que aquella ànima pura de nen, aquella ànima que parla amb tan d'infantívola dolcesa, fos la mateixa que mou el cos d'un home ja a mig camí de la vida, el del mateix Rabindranath Tagore? ¡Quina bona condició per a un poeta, és saber-se conservar infant—o sigui la mateixa sinceritat—dintre la més extensa cultura que pugui assolir l'home! Rabindranath Tagore la posseeix en altíssim grau i amb tota veritat, ço és: gens alterada per la voluntat pròpia. Si no fos aixís, si devenir infant li sigués un esforç, no ens donarien els seus poemes la inefable emoció que'ns donen; perquè se coneix tant si no's parla amb el cor...

Juan Ramón Jiménez escriu a la capçalera del llibre : *El poeta español Juan Ramón Jiménez al niño indio de La luna nueva*. Jo veig en aquesta endreça una al·lusió al mateix Rabindranath Tagore.

F. G.

La responsabilitat dels treballs inclosos en el present número, atany només a sos autors. No's tornen els originals.

CURIOSITATS ORTOGRÁFIQUES.

S'hi troba un escriptor vilanoví entre'ls precursors d'algunes de les normes de les Normes de l'Institut? En l'obra de nostre compatrici Magí Pers i Ramona : *Emancipación Poética ó Nuevo tratado de versificación, en siete lecciones : Apoyado en la cantidad métrica*, editada a Barcelona l'any 1845, la partícula copulativa castellana y s'hi veu escrita *i*, lo mateix que la *i* assil·làbica que segueix a una vocal.

Per altre part, en Pers i Ramona escriu sempre *j* davant de *e*, *i*, i substitueix la *x* per *cs*... L'autor de la *Emancipación poética* era partidari també de la *Emancipación ortográfica*.

VALERIANO D. BÉCQUER.—D. Juan López Núñez ha publicat en *La Esfera* un recordatori del gran dibuixant de costums

Valeriano D. Bécquer. El senyor López Núñez ha batejat el germà del poeta Gustavo Adolfo amb el nom de Victoriano. És sensible que en el mateix número del setmanari madrileny ont s'estampen aquestes encertadíssimes paraules sobre'ls germans Zubianre: «Fijaos en cómo se complacen los jóvenes maestros al pintar los ojos para darles brillos, inquietudes, agresividades y dulzuras, que parecen nuevos», es desconeixgui el nom de pila de l'il·lustrador admirable.

Els estudis del poble espanyol de l'oblidat Bécquer deuríem divulgar-los—reunits en un fascicle—, com ho han fet els anglesos amb els divertits panorames de Richard Doyle.

Diu el senyor Sentenach, parlant de nostre artista (*La Ilustración Artística*, 27 de Desembre de 1886): «Ya retratará a Sevilla, su país natal, con todos sus encantos, ya nos manifestará las escenas de la vida íntima de las sencillas gentes de Castilla ó de la Mancha, ya nos representará los graciosos incidentes de sus viajes y sus estancias en posadas y ventas, siempre se ve en él un talento y una distinción, una vista tan superior, que el lápiz en sus manos no hace á veces menos que la pluma en la de Cervantes.»

ANUNCI.—Podem donar com a notícia certa la vinguda a nostra vila de la dançarina dels braços savis, Tórtola Valencia, qui ballarà en el Teatre Apolo, el dies 8 i 9 del mes que ve.

NOSTRES COL·LABORADORS.—En Josep Maria López-Picó, en Josep Granger i en Joan Draper han sigut premiats als Jocs Florals de Manresa; en Miquel Ramon Ferrà en els que a Torà s'han celebrat. L'Enric Cubas ha obtingut la Flor Natural a Molins de Rei i un altre premi a Lleida.

CRIDA.—Ceramistes, teixidors, fusters, jardiners: matriculeu-vos en l'Escola dels Bells Oficis; que sabreu ser conscients de vostra feina i ennoblir el treball quotidià; que apendreu a coneixer formes noves i a enlairar nostres arts decoratives.

GUERRA A LES MOSQUES!—Una de les darreres obres de l'Oliva de Vilanova

és la reproducció perfectíssima del cartell d'en Francesc Galí, premiat en el Concurs del Laboratori Provincial d'Higiene de Barcelona. És un exemple digne de seguir-se el donat pels senyors higienistes que, al perseguir el fatal dípter, han volgut ennoblir el gust del públic: obriren un concurs amb jurat competent que va premiar el cartell d'en Galí, i a fi de que obtingués un bell tiratge, el va encarregar a cà l'Oliva.

PRÓXIMES EXPOSICIONS.—Durant el trimestre vinent (Octubre-Desembre) en l'espaiós hostatge de *Vell i Nou* s'exposarà: la col·lecció Plandiura (que conté obres selectes dels millors artistes catalans contemporanis) els dibuixos de Tórtola Valencia, les pintures d'en Salvador Florensa, en Manuel Humbert i l'Albert Arrue, i la ceràmica catalana d'en Quer i l'Aragay. Sols podran visitar aquestes exposicions els sotscriptors de la notable revista.

EL CASTELL DE LA GELTRÚ.—El dia 25 d'aquest mes, a les deu de la nit, a la sala d'actes de l'Ateneu, D. Jeroni Martorell donarà l'anunciada conferència. A les onze del matí de l'endemà se reuniran en la Casa de la Vila les autoritats, els periodistes i els representants d'entitats culturals juntament amb les persones que tenen interès en conservar el Castell antic, per a examinar el projecte de reforma i parlar de quin modo es podrà realitzar.

EN MIR.—Al màgic del color, al lluminista més ferm de tota Espanya, en Joaquim Mir, l'havem tingut en nostra companyia. Ens va prometre enviar-nos dibuixos per a fer-los sortir en les planes de THEMIS. Un altre dia parlarem d'aquest pintor personallíssim i de les seves obres admirables.

ENHORABONA.—La *corrida de toros* que, fa quinze dies va tenir lloc a la veïna vila de Sitges, va ésser un veritable fracàs. A la nit del mateix diumenge, Tórtola Valencia dançava en el «Teatro del Prado»; obtingué un èxit sorollós. Felicitem als sitgetans per tal conducta.

Impremta Social: Santa Madrona, 21: Vilanova i Geltrú